

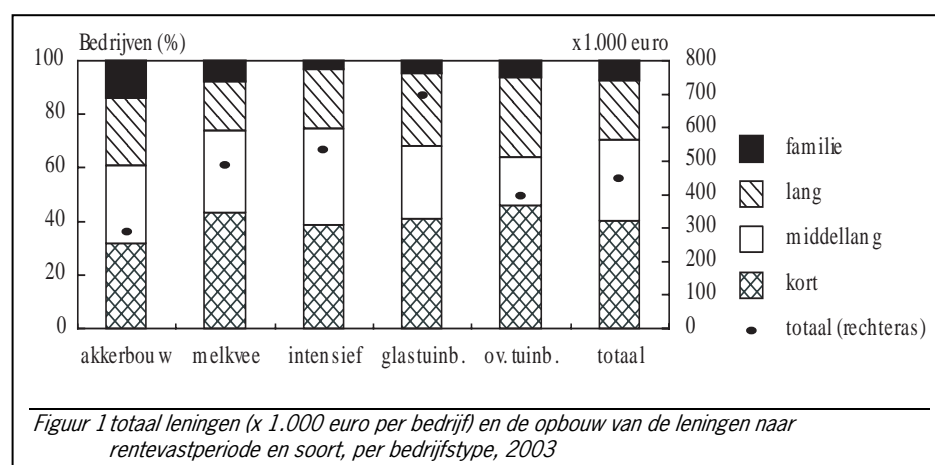
BIJ HOGE RENTE DEEL VAN DE LANDBOUWBEDRIJVEN IN PROBLEMEN

Walter van Everdingen, Jakob Jager en Hennie van der Veen

De hypotheekrente bevindt zich de laatste jaren op een historisch laag niveau. Veel agrarische bedrijven profiteren daar extra van door met een variabele rente te werken of de rente voor korte termijn vast te zetten. Een verhoging van die kortetermijnrente kan voor veel bedrijven duizenden euro's aan extra uitgaven met zich meebrengen.

Uitstaande leningen

Het gemiddelde land- en tuinbouwbedrijf heeft voor bijna 450.000 euro aan leningen afgesloten. Ongeveer 7% daarvan bestaat uit leningen binnen familieverband. Vooral bij de akkerbouwbedrijven wordt veel van de familielening gebruikgemaakt, terwijl in de intensieve veehouderij dat belang beperkt is (figuur 1). Bijna 40% van de leningen bestaat uit ofwel leningen of kredieten met een korte looptijd ofwel langlopende leningen met een variabele rente of korte rentevastperiode. Beide zijn in dit artikel samengenomen en omschreven als 'kort'. Dit aandeel korte leningen verschilt wel tussen bedrijven, maar tussen de bedrijfstypen zijn de verschillen beperkt. In de akkerbouw is het belang van de korte leningen kleiner dan gemiddeld en in de melkvee en overige tuinbouwbedrijven iets groter. Het gemiddeld vreemd vermogen ligt in de glastuinbouw duidelijk hoger dan in de andere bedrijfstypen. Dit hangt samen met de, in nge gemeten, grotere omvang van de bedrijven.

Ontwikkeling van de leningen in de tijd

Voor het gemiddelde land- en tuinbouwbedrijf is tussen 1990 en 2003 veel veranderd, ook in het vreemd vermogen. In 1990 lagen de leningen gemiddeld op nog geen 200.000 euro per bedrijf. Over de genoemde periode is het gemiddelde dus ruim verdubbeld. De gemiddelde bedrijfsomvang is in nge gemeten minder sterk gestegen. Per saldo is er via bedrijfsbeëindiging 'eigen vermogen' uit de sector gestroomd en via bedrijfsvergroting van de huidige bedrijven deels vervangen door vreemd vermogen. Het aandeel leningen afkomstig van een bank is licht gestegen naar bijna 84%. Het belang van de familieleningen is iets teruggelopen.

Betaalde rente en invloed hogere rentestand

In de beginjaren negentig werd jaarlijks rond de 16.000 euro aan rente betaald. Door de verdergaande schaalvergroting en hiermee gepaard gaande toename van de uitstaande kredieten liepen de rentekosten op tot bijna 19.000 euro in 2003. De groei van de leningen is dus duidelijk sterker dan de groei in betaalde

rente. Het gemiddelde rentepercentage over alle kredietvormen in 2003 ligt op 4,4% (tabel 1). Dit percentage varieert tussen bedrijven, mede afhankelijk van de aard van de kredieten. Begin jaren negentig lagen de percentages nog rond de 8%.

Als de betaalde rente over de korte leningen met twee procentpunten zou toenemen, dan is een gemiddeld bedrijf ruim 3.000 euro kwijt aan extra rentelasten. Dit is 8% van het gemiddelde gezinsinkomen over de periode 2001-2003. Gemiddeld verschilt dit percentage niet veel tussen de bedrijfstypen, maar wel tussen bedrijven. Begin jaren negentig is er wel sprake geweest van een dergelijke rentestijging. Als de renteverhoging ook door zou werken op de andere leningen, dan kan het effect oplopen tot gemiddeld 8.500 euro per bedrijf. Deze effecten zijn vooral groot op bedrijven die in 2003 goede inkomens behaalden (tabel 1). Deze bedrijven konden zich ook relatief wat vaker korte leningen permitteren. Ook voor bedrijven die in 2003 slecht scoorden met hun inkomen, zal een renteverhoging een forse aderlating betekenen.

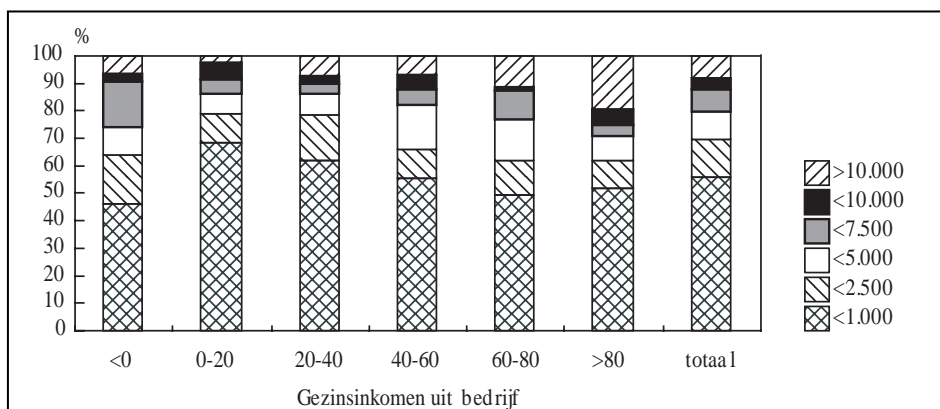
Tabel 1 Kenmerken van bedrijven naar gezinsinkomen uit bedrijf 2003 (bedragen x 1.000 euro)

	<0	0-20	20-40	40-60	60-80	>80	Totaal
% van bedrijven	27	21	20	13	7	14	100
Gezinsinkomen uit bedrijf	-28,1	9,9	30,2	49,7	68,8	158,3	38,1
Omvang (nge)	93	70	85	98	124	206	105
Totaal leningen a)	514,0	277,8	382,3	423,9	473,8	672,3	447,8
Procentuele verdeling							
w.v. Familie	5	12	6	10	12	7	7
Kort b)	39	38	38	37	41	47	40
Middellang	35	21	32	35	26	26	30
Lang	21	30	24	18	21	20	22
Bedrag betaalde rente	21,7	12,0	16,4	17,7	20,0	26,8	18,8
% betaalde rente	4,5	4,5	4,5	4,3	4,4	4,3	4,4
Effect van rentestijging c)	9,7	5,3	7,3	8,2	9,1	12,5	8,5
w.v. Familie	0,5	0,6	0,4	0,9	1,1	0,9	0,7
Kort	3,4	1,8	2,6	2,8	3,5	5,4	3,1
Middellang	3,6	1,2	2,5	2,9	2,5	3,6	2,7
Lang	2,2	1,7	1,8	1,5	2,0	2,7	2,0

a) totaal van kortlopende en langlopende leningen; b) betreft zowel kortlopende leningen als langlopende leningen met variabele rente of korte rentevastperiode; c) stijging van rentevoet met 2 procentpunten
Bron: Bedrijven-Informatienet van het LEI.

Spreiding rente-effecten naar inkomen

Uitgaande van alleen de stijging van de rentekosten over de korte leningen, zal bij het merendeel (56%) van de land- en tuinbouwbedrijven de stijging van de jaarlijkse rentelast beperkt blijven tot maximaal 1.000 euro. Bij 20% van de bedrijven gaat het echter om bedragen die de 5.000 euro overschrijden. Bij 8% daarvan gaat het zelfs om bedragen boven de 10.000 euro (figuur 2). Bij bedrijven met een positief inkomen tot 40.000 euro ligt het percentage bedrijven met een kleine stijging van de rentelasten hoger en zijn er weinig (5%) bedrijven die er meer dan 10.000 euro op achteruitgaan. Van de bedrijven in de hoogste inkomensklasse zal ongeveer 20% van de bedrijven met een sterke inkomensdaling worden geconfronteerd. Daar is het voordeel van de lage korte rente op dit moment dus ook duidelijk groter dan bij de andere bedrijven. Geconcludeerd kan worden dat een verhoging van de rentestand het inkomen fors onder druk kan zetten. Het hangt onder andere van de rentevastperiode van de lening af of dit zich op een individueel bedrijf ook in dezelfde mate voordoet.

Figuur 2 Verdeling van bedrijven naar effect van 2 procentpunten hogere rente over de leningen met een variabele of korte rentevastperiode in 2003 naar inkomensklasse (x 1.000 euro)